

Ir. W.P.C. Zeeman

Water en Natuur:

Inzet gevraagd van waterschappen

“De ware schaatser laat zich kennen bij tegenwind. Wij als waterschappen krommen opnieuw de rug – zoals wij dat al 700 jaar lang doen – om ook de moeilijkheden op dit gebied: het grondwaterbeheer van natuur, bos en landschap, onder ogen te zien en tot een oplossing te brengen” Met deze woorden sloot mr. A.P. van den Berge, vice-voorzitter van de Unie van Waterschappen, op 6 september jl. in het Museon in Den Haag zijn toespraak af. De woorden die mr. Van den Berge sprak, waren een reactie op de aanbidding aan minister J.R.H. Maij-Weggen van drie produkten van de Studiecommissie Waterbeheer, Natuur, Bos en Landschap (SWNBL). Deze commissie, waarin ook de Unie van Waterschappen is vertegenwoordigd, sloot een periode van acht jaar werkzaamheden af met een drietal publikaties:

- een praktijkhandboek ‘Grondwaterbeheer voor natuur, bos en landschap’;
- een publiekboek ‘Grondwater beneden peil’;
- een videofilm ‘Verschillend als twee druppels water’.

De aanbidding van deze produkten aan de minister van Verkeer en Waterstaat, en de première van

■ Klokjesgentiaan

de videofilm, had een feestelijk tintje. Zij werd bijgewoond door een breed gezelschap van genodigden uit de wereld van waterschappen, natuur- en bosbeheer, drinkwaterwinning en de betrokken departementen en provinciale besturen.

Toch geeft de problematiek, waar het die middag om ging, allerm minst reden tot feestvreugde, zo zei de voorzitter van de SWNBL, dr. C.F. van Beusekom. “Het probleem is de onrustbarende achteruitgang van de kwaliteit van natuur, bos en landschap. Die achteruitgang heeft zeer veel te maken met de wijze waarop wij met de waterhuishouding omgaan”.

De publikaties van de commissie, waarin het grondwaterbeheer centraal staat, vestigen daar indringend de aandacht op. Teveel is in het verleden de natuur sluitpost geweest bij de inrichting van de waterhuishouding. Klachten uit de hoek van het natuurbeheer zijn op zich niet nieuw. Dat is ook bij de waterschappen wel bekend. Is de situatie nu werkelijk zo dramatisch?

Drs. J.B. Pieters, plaatsvervangend directeur-generaal Landelijke Gebieden en Kwaliteitszorg van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, noemde enkele feiten.

Bekend is het recente rapport ‘Verdroging van natuur en landschap in Nederland’, waarin wordt aangetoond dat 72% van

■ Wateraardbei

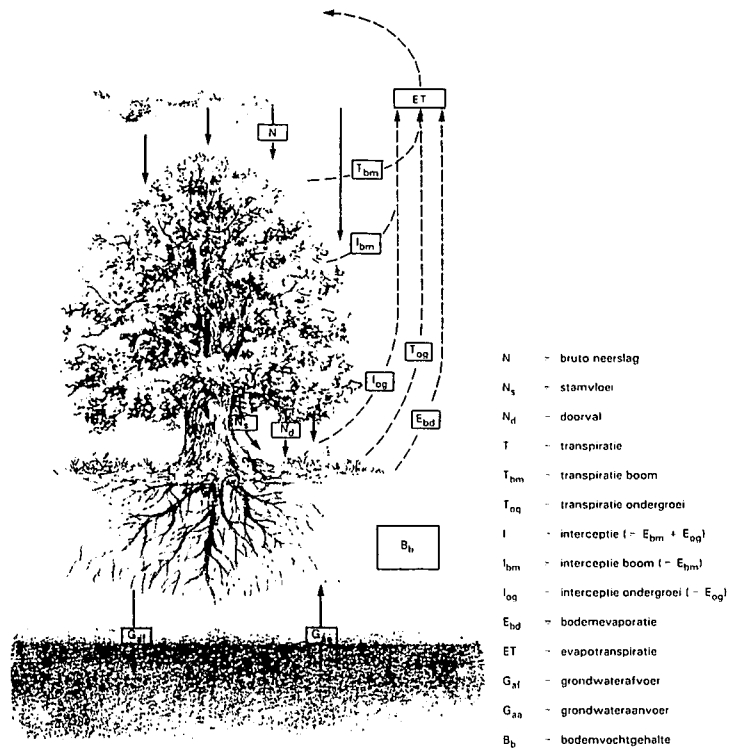

onze natuur- en bosterreinen matig tot ernstig verdroogd is. Om te illustreren wat dat betekent, is een analyse uitgevoerd voor de provincie Noord-Brabant, een provincie die goed onderzocht en tevens behoorlijk verdroogd is. Die analyse richtte zich op de grondwaterafhankelijke flora, een plantengroei waaraan Noord-Brabant vroeger zeer rijk was, met fraaie soorten als orchideeën, parnassia en gentiaan.

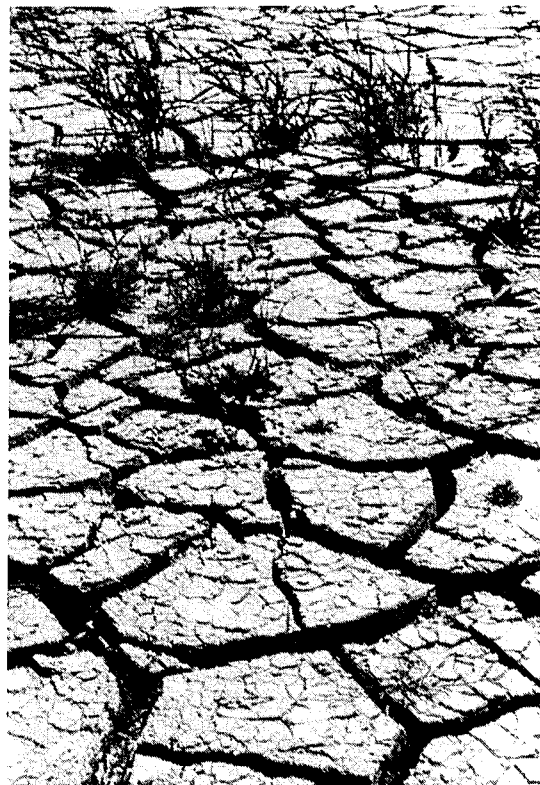
"Wanneer we stellen dat in de dertiger jaren van deze eeuw nog 100% van de vindplaatsen aanwezig was, dan blijkt uit de gegevens dat daarvan in 1950 nog 55% over was. Op dat moment dus bijna een halvering van het bestand. Voor het peiljaar 1980 is de stand opnieuw bepaald: dan is nog slechts 19% over. Uit de meest recente gegevens uit 1990 blijkt een verdere teruggang tot 10%.

De negatieve trend is zeer duidelijk en zet zich gestaag door. Wanneer we de lijn doortrekken, zal het ook met de laatste restanten, die er nu nog zijn, rond het magische jaar 2000 gebeurd zijn!" Om die ontwikkeling te keren, zal er dus wel wat moeten veranderen. Gesproken werd van een noodzakelijke trendbreuk in het waterbeheer. Voor alles is het daarvoor nodig dat de nu nog vaak aanwezige psychologische en kenniskloof tussen ecologen en hydrologen, en daarmee tussen het natuurbeheer en het waterbeheer, wordt gedicht.

Minister Maij-Weggen maakte in haar antwoordtoespraak gewag van een duidelijke toenadering tussen waterbeleid en natuurbeleid. "Ecologie is één van de pijlers van de Derde Nota Waterhuishouding en het waterbeheer is een essentiële pijler voor het Natuurbeleidsplan. De sterke achteruitgang van de kwaliteit van de natuur maakt beleidsombui-

■ Schema van de waterbalans van een boom en zijn groeiplaats (gewijzigd naar Van Roestel, 1984)

Een ■ opgedroogd ven

■ Drogteschade bij een boom

gingen noodzakelijk." De minister, sprekend mede namens haar collega's van LNV en VROM, pleitte voor een voortvarende aanpak. Zij noemde de met rijks-subsidie gestimuleerde voorbeeldprojecten op het terrein van eutrofiëring, verdroging en integraal waterbeheer. Daarmee wil de Regering de praktische realisatie van het beleid versnellen. "Ook zullen wij ervoor moeten zorgen dat projecten die min of meer op de rails staan, toch nog eens tegen het licht van de nieuwe plannen worden beke-

ken. De vergunningverlening in het kader van de Grondwaterwet zal, vooruitlopend op de provinciale waterhuishoudingsplannen, al rekening moeten houden met het in de Derde Nota vastgelegde beleid ter vermindering van de verdroging. Projecten voor de aanvoer van gebiedsvreemd water zullen in het licht van nieuw beleid en huidige kennis beoordeeld moeten worden op hun ecologische effecten en economische rentabiliteit. Landinrichtingsprojecten zullen soms moeten worden aangepast!"

Mr. A.P. van den Berge, sprekend namens de Unie van Waterschappen, pakte de handschoenen gaarne op. Hij sprak van een nieuwe opdracht, ook in de richting van de Waterschappen, "te weten het hebben van een brede - en ik maak daarvan: bredere - kijk op het verschijnsel water en alles wat daarmee samenhangt. Deze brede kijk zal met de invoering van de komende Waterschapswet - a.u.b. mevrouw de Minister, nog dit jaar! - duidelijk en expliciet gestalte krijgen in de bestuurssamenstelling van het waterschap".

"Het accent dat de commissie heeft gelegd op het grondwater heeft de instemming van de Unie van Waterschappen, want juist dat water is ook van groot belang voor natuur, bos en landschap. Daarbij moeten wij natuurlijk niet de samenhang tussen grondwaterbeheer en oppervlaktewaterbeheer uit het oog verliezen. En langs die weg dan ook kan het waterschap het grondwater kwantitatief en kwalitatief beïnvloeden".

"Het waterschap moet zijn zorgen zeker uitstrekken tot bos- en natuurgebieden. Maar er zijn natuurlijk nog meer vragende partijen dan natuurterreinbeheerders". Voor de afweging van belangen verwees mr. Van den Berge naar de provincie, waarbij het waterhuishoudingsplan en het streekplan van voorname betekenis zijn: "Gelet op de nauwe betrokkenheid van de waterschappen zou

Tabel 1. Gemiddelde relatieve volumeboniteit van een aantal boomsoorten bij diverse gradaties van het vochtleverend (100 = 1 max, bij gradatie van het vochtleverend vermogen = 1) vermogen.

gradatie van het vochtleverend vermogen	boomsoort											
	groveden	zomereik	esp	douglas	wintereik	Corsicaanse den	Amerikaanse eik	Japane lariks	fijnspar	beuk	hybride zwarte populier	zwarte els
1	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
2	100	94	97	98	83	88	80	96	83	85	90	100
3	93	88	89	84	66	65	62	77	59	64	74	37
4	70	67	58	54	50	49	49	49	40	38	21	0

5 geen waarnemingen

hier eigenlijk sprake moeten zijn van een tandem-constructie, waarbij de provincie vóór in het zadel en het waterschap achterop zit. Waar de rem zit laat ik dan maar even veiligheidshalve rusten..."

Mr. Van den Berge onderstreepte het grote belang van een verdere verbreding van de kennis van en over de waterbehoefte van natuur- en bosgebieden. "In dit kader is het handboek, gebaseerd op het door de Studiecommissie verrichte onderzoek, van groot belang. Dit markeert in feite echter alleen nog maar het begin van een heel proces. Het is van groot belang dat medewerkers van waterschappen zich deze relatief nieuwe kennis over waterhuishoudkundige maatregelen, met het oog op natuur, bos en landschap, meer en meer eigen maken. Dit handboek zal dan ook met name via voorlichting en onderwijs zijn weg moeten vinden naar de praktijk".

Veel lof had mr. Van den Berge voor de videofilm 'Verschillend als twee druppels water'. Deze bijzondere film laat zien hoe het grondwater de natuur beïnvloedt en geeft een stimulerend beeld van de activiteiten van terreinbeheerders en van de positieve rol die de waterschappen daarbij kunnen spelen. Het publieksboek 'Grondwater beneden peil' ontstond niet aan een enkele kritische noot. Maar dat is inherent aan een boek dat de beheerders van natuur, bos en landschap, waterbeheerders, wateronttrekkers, ambtenaren en bestuurders een spiegel wil voorhouden, waarin de lezer iets van zichzelf en anderen kan herkennen. De schrijvers van het voorwoord, prof. dr. ir. J.C. van Dam en dr. P. Winsemius, spreken de hoop en de verwachting uit dat die herkenning zal bijdragen tot een groeiende samenwerking.

Petgat
in Molen-
polder

Tot slot onderstaand een overzicht van de SWNBL-producten. Deze zijn alle verkrijgbaar bij/via de SDU Uitgeverij in Den Haag (tel.: 070-3429780) en in de boekhandel. Het betreft:

- Videofilm 'Verschillend als twee druppels water'

Deze documentaire geeft inzicht in eigenschappen en 'gedrag' van grondwater, en laat zien welke gevolgen menselijk ingrijpen kan hebben voor het natuurlijk waterregime. Bedoeld voor mensen uit de praktijk van water- en terreinbeheer, landinrichting en beleid, maar ook voor geïnteresseerde buitenstaanders en voor het onderwijs.

Filmduur: 24 minuten

Systeem: VHS

Productie: Signum, Amstelveen

Prijs: 45,- incl. verzendkosten

- Publieksboek 'Grondwater beneden peil'

Met welke knelpunten krijgt het grondwaterbeheer in natuurgebieden te maken? Dit voor een niet-deskundig publiek toegankelijke boek zet ze op een rij. Achtergrondinformatie wordt afgewisseld door interviewfragmenten met vertegenwoordigers van alle betrokken belangengroepen. De confrontatie van hun standpunten levert aanzetten tot constructief waterbeheer.

Auteur: Sacha Wijmer

Uitgever: SDU

Prijs: 35,- incl. BTW

- Wetenschappelijk rapport 'Water boven water'

Het eindrapport van de Studiecommissie Waterbeheer, Natuur, Bos en Landschap (1988) vormde de basis voor de andere drie producties. Aan de hand van scenario's en computermodellen scheidt het de mogelijkheid de gevolgen van ingrepen in de waterhuishouding te voorspellen voor natuur, bos en landschap. Andersom stelt het de gebruiker ook in staat te beslissen welke waterhuishoudkundige inrichtings- en beheersmaatregelen nodig zijn om specifieke doeleinden te realiseren.

Uitgever: Staatsbosbeheer

Prijs: 15,- incl. BTW excl. verzendkosten

- Handboek 'Grondwaterbeheer voor natuur, bos en landschap'

Water- en terreinbeheerders, landinrichters en landschapsplanners vinden in dit boek een praktijkgerichte uitwerking van de SWNBL-studieresultaten. Het is opgezet als een technisch naslagwerk gericht op planning, inrichting en beheer inzake de waterhuishouding van natuur, bos en landschap. Voor elk van deze sectoren worden stapsgewijs te volgen scenario's aangegeven, waarbij de nadruk ligt op de grondwaterproblematiek.

Uitgever: SDU

Prijs: 45,- incl. BTW